

Zinātnes Vestnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

14 (138)

1997. gada 8. septembris

KAM PRASĀM NAUDU?

Soreiz ar vārdu «kam» nav domāts naudas devējs — valdība vai Saeima, bet gan mērķis, kuram valsts nauda tiek atvēlēta.

Kā — kam? Zinām taču. ZINĀTNEI. Labi, precīzēm jaunajumiem. Zinātnē kā tādai vai zinātnē, no kuras gaidām rezultātus! Tur jau ir tā nelaime, ka prasa naudu IZGLĪTĪBAI, KULTŪRAI, ZINĀTNEI, VESELĪBAS AIZSARDZĪBAI. Globāli. Aizmirstot bieži vien pēc tam pateikt, kur un kam tā nauda nonākusi un kādus rezultātus devusi. Līdz pienāk nākamā prasīšanas un došanas reize un atkal tiek skaļi saukts — vajag! IZGLĪTĪBAI utt.

Tātad, par rezultātu. Diemžēl diez vai kādu apmierinās ziņojums par tik un tik kvadrātmetru jumta remontu, telpu apkurināšanu, kaut arī bez tā nevar būt zinātne. Tāpat sabiedrību visai maz interesē jaunās aparatūras iegāde, bez kuras zinātne vispār nevar noturēties mūsdienu līmenī. Sabiedrību varētu ieinteresēt ar kaut ko taustāmi un apskatāmi sasniegtu. Nolēmu šajā sakarībā doļies pie Latvijas zinātnes augstākās koordinējošās instances — Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētāja AIVARA TABUNA.

A. T. — Pavasarī LZP ievāca ziņas no visām zinātnes nozarēm par grantu vadītāju pēdējo triju gadu laikā starptautiski atzītos zinātniskos izdevumos publicētiem rakstiem, monogrāfijām, referātiem starptautiskās konferences un kongresos, līdzdalību starptautiskos (ES, NATO, UNESCO, PHARE, AMO u. c.) projektos, par to, cik grantu vadītāju, strādādami ar pilnu slodzi, lasa arī lekciju kursu augstskolās, vada seminārus, bakalauru, maģistru darbus, cik grantu vadītājiem ir noslēgti kontrakti vai līgumi ar Latvijas vai citu valstu juridiskām personām, ar Latvijas pārvaldes institūcijām. Cik attiecīgajā nozarē aizstāvētas habilitēto doktoru un doktoru disertācijas utt. Tas bija nozares pašnovērtējums, tādēļ iespējams, ka šis tas ir piemirsis [vai gluži otrādi — piepušķots]. Taču visumā ainai jābūt adekvātai. Tad nu parādījās dažas interesantas lietas. Salīdzināsim, piemēram, 3. nozari [Fizika, matemātika, astronomija] ar it kā ne pārāk tālo, tofies krietni praktiskāko 5. nozari [Tehnoloģiskās zinātnes]. 3. nozares 102 projektu vadītājiem ir 78 starptautiskās publikācijas, 4 monogrāfijas, 73 līdzdalības starptautiskās konferencēs, 48 līdzdalības starptautiskos projektos, 13 habilitēto doktoru un 28 doktoru disertācijas. 35 projektu vadītāji lasa lekciju kursus un, kas pats interesantākais, — ir noslēgti 17 kontrakti ar Latvijas juridiskām personām un 13 — ar Latvijas pārvaldes institūcijām. Savukārt «tehnoloģiem», kuriem ir 47 granti, tātad, nedaudz mazāk kā puse no «fiziku» projektu skaita, ir 28 publikācijas, 1 monogrāfija, 26 konferences, 8 starptautiskie projekti (sešas reizes mazāk!), NEVIENAS habilitētā doktora disertācijas, 4 doktora disertācijas, 8 lekciju kursi, 5 kontrakti ar Latvijas juridiskām personām un NEVIENA kontrakta ar pārvaldes institūcijām.

Izbrīnu rada tas, ka NEVIENA kontrakta ne ar juridiskām personām, ne ar pārvaldes institūcijām nav uzrādījuši 6. nozare [Bioloģija, ekoloģija, ģeogrāfija, ģeoloģija], kurai grantu skaits nav nemaz tik mazs — 72, un kura vistiešāk ir saistīta ar Latvijas interesēm. Tāpat NEVIENU kontraktu nav uzrādījuši 13. nozare [Ekonomikas un juridiskās zinātnes].

Ļoti ārkārtīgi zinātnisko grādu ieguvēja ir bijusi 12. nozare [Filozofija, socioloģija, psiholoģija, pedagogija] — 19 habilitētie doktori, 10 doktori. Tas ir papērtības vērts, tāpat kā 7. nozares [Biotehnoloģija, mikrobioloģija, molekulārā bioloģija, virusoloģija] pieticīgais devums — tikai viens habilitētais un divi doktori.

Visi iesniegtie dati par iepriekšējo nozaru ekspertu komisiju darbu prasa PRINCIPIĀLU IZVĒRTĒJUMU.

Otrs būtiski svarīgs jautājums, kuru es gribētu pasvītrot, ir ĀRĒJO EKSPERTĪZU NEPIECIESAMĪBA. Tas attiecināms uz visiem tautsaimnieciski svarīgiem projektiem. Kamēr mēs vērtēsim tikai paši sevi, mēs nepārliecināsim ne sabiedrību, ne institūcijas par mūsu izstrādāto priekšlikumu kvalitāti. Ārējā ekspertīze jāpārda par normu, kā tas, piemēram, ir Igaunijā, kur zinātnieku pieteikumus, kuros pieprasīts vairāk par 15 000 USD, recenzē Somijas Zinātņu akadēmijas eksperti.

Nav cīņa ceļā, kā pārliecināt sabiedrību par zinātnes vajadzīgumu.

Z. K. — Sabiedrība, sākot no valdības vadītājiem un beidzot ar katru nodokļu maksātāju, vislabāk tic tam, ko var aplūkot un ar roku apfaustīt. Zinātnes padomes jaunajā sastāvā ir īpaša komisija darbam ar sabiedrību. Kādēļ tā nevarētu uzņemties gadskārtēju izstrādi rīkošanu kādā publikai pieejamā vietā, kur katra nozare demonstrētu labāko un jaunāko, kas izdarīts! Tā jau nebija slikstākā padomju laiku tradīcija. Man pašai arhīvā vēl ir fotogrāfija, kur toreizējais Zinātņu akadēmijas prezidents B. Puriņš Pēterbaznīcā iepazīstina «pašu» A. Pelši ar Zinātņu akadēmijas sasniegumiem. Var, protams, vīpsnāt par tā laika pompozitāti un izrādīšanos, bet cilvēka daba jau nemainās atbilstoši politiskajai situācijai. Viņš tic tam, par ko pats pārliecināts. Citādi, tuvojošies kārtējā budžeta sastādīšanai, masu saziņas līdzekļos ir dzirdamas vienas vienīgas raudas un salīdzinājumi ar zinātnes finansējuma procentiem citās pasaules valstīs. Varbūt būtu jāsalīdzina arī atdeve!

A. T. — Budžetā jāatrisina zinātnieku ALGU JAUTĀJUMS. Kamēr būs tik liela disproporcija starp ierēdņu algām un zinātnieku, pasniegēju algām, nav ko gaidīt jaunu spēku pienākšanu zinātnē. Tas ir no obligāti atrisināmajiem ārējiem jautājumiem. No iekšējiem es gribētu nosaukt habilitācijas un promocijas padomju sakārtošanu. Tas jau bija jāizdara līdz šim vēlēšanām, bet tā kā tas tika iekavēts, tad jaunās padomes ievēlēja tikai uz gadu, līdz 1998. gada aprīlim. Šī gada laikā jāizstrādā prasības, jārada kontroles un apelācijas mehānisms, lai, no vienas puses, celtu disertāciju kvalitāti un, no otras puses, novērstu vērtējumu subjektivitāti.

No Latvijas Zinātnes padomes veicamajiem uzdevumiem vēl jāatzīmē PALĪDZĪBA MĒRKPROGRAMMĀM, jo nerei tās nozares, kuras «velk» lielās nacionālās programmas, pašas nemaz tik stipras nav. Nevar izlikties, ka ar tām viss ir kārtībā. Kā palīdzību sniegt, tas vēl ir apspriežams jautājums. Vai tie būtu starpvalstu līgumi par zinātnieku stažēšanu ārzemēs un ārzemju aparatūras izmantošanu, kas pašlaik galvenokārt notiek personisku kontaktu ceļā. Arī koplietošanas zinātniskā aprīkojuma iegāde, jo jaunākā zinātniskā aparatūra ir ļoti dārga un nav pa kabatai atsevišķām institūcijām vai laboratorijām. Somijā un Skandināvijas valstīs šāda aparatūras koplietošana uz līgumu pamata nav nekas jauns.

To, ka zinātne ir DEMOKRĀTISKA SISTĒMA, mēs sabiedrībai itin sekmīgi esam pierādījuši. Nu jāpierāda, ka zinātne ir arī PAŠVĒRTĒJOŠA SISTĒMA. Ar šo domu LZP priekšsēdētājs Aivars Tabuns beidza šo īso sarunu pirms jauna darba cēlēja, kad visi ir atgriezušies no atvaļinājumiem un brīvlaikiem, jauna spara un ideju pilni.

Z. KIPERE

Latvijas Zinātņu akadēmijas,
Latvijas Lauksaimniecības universitātes,
LLU Ekonomikas fakultātes,
Latvijas Lauksaimniecības un
mežu zinātņu akadēmijas
KOPSĒDĒ
LATVIJAS LAUKI XXI GADSIMTA
PRIEKŠVAKARĀ

notiks trešdien, š. g. 10. septembrī
plkst. 14.00 Jelgavā, LLU Ekonomikas
fakultātes aktu zālē Svētes ielā 18.

14.00—14.10

LZA prezidenta T. MILLERA ievadvārds.

14.10—14.30

Lauki kā neatņemama Latvijas sastāv-
daļa

— LZA kor. loc. B. RIVŽA.

14.30—14.50

Lauksaimniecības loma mūsdienu Latvijā

— LLMZA prezidents V. STRĪKIS.

14.50—15.10

Lauksaimniecībā nodarbināto dzīves
līmenis un demogrāfiskā vitalitāte

— LZA īst. loc. O. KRASTIŅŠ.

Pārrunas uzsāks Dr. habil. oec. P. Eg-
līte — par valsts sociālās politikas ietekmi
uz sieviešu un ģimeņu labklājību,

LZA kor. loc. E. Vanags — par admini-
stratīvi teritoriālās reformas problē-
mām, LZA īst. loc. S. Cimermanis —
par tradicionālo kultūru un mūsdienu
laukiem, LR Pašvaldību savienības kon-
sultants M. Pūķis — par pašvaldībām u. c.

Izbraukšana no LZA Augstceltnes uz Jelgavu
10. septembrī plkst. 12.30.

Uzziņu tālr. 7225889 — I. Tālberga.

KĀRLIS ULMANIS UN VIŅA LAIKS

Tā saucās zinātniskā konference, kuru š. g. 2. septembrī bija rīkojusi Latvijas Zinātņu akadēmija, LU Latvijas vēstures institūts, Latvijas Zemnieku savienība, Kārļa Ulmaņa piemiņas fonds un Rīgas Latviešu biedrība. Kārļa Ulmaņa personību un laikmetu, politiskos, ekonomiskos un kultūras aspektus savos referātos aplūkoja Emīls DĀLIŅŠ (Kārlis Ulmanis un Latvijas 30. gadu jaunatne), Valdis BĒRZIŅŠ (Kārlis Ulmanis Latvijas neatkarības proklamēšanas un atbrīvošanas kara laikā), Aivars STRANGA (Liberālisms, demokrātija un autoritārisms Eiropā un Latvijā. 20. un 30. gadi), Romāns APSĪTIS (Kārlis Ulmanis un Satversme), Inesis FELDMANIS (15. maija Latvija un autoritārie režīmi Austrumeiropā: salīdzinošs raksturojums), Elmārs PELKAUS (Kārļa Ulmaņa pēdējais gads Latvijā. 1939.—1940), Edgars DUNSDORFS (Kārlis Ulmanis un viņa laiks, magnetofona ieraksts), Baiba RIVŽA un Benjamiņš TREIJS (Kārļa Ulmaņa agrārpolitika šodienas skatījumā), Antonijs ZUNDA (Kārlis Ulmanis un Latvijas Zemnieku savienība), Sigismunds TIMŠĀNS (Kārlis Ulmanis un tautas izglītība), Jānis GRAUDONIS (Kārlis Ulmanis un viņa «Draudzīgais aicinājums»), Konstantīns KARULIS (Kārļa Ulmaņa kultūras politika), Viktors HAUSMANIS (Latviešu literatūra un teātris 30. gados), Vaidelofis APSĪTIS (Pieminekļi un monumentālā celtniecība Latvijā 30. gados), Rinalds DIMIŅŠ (Kārļa Ulmaņa personības mūsdienu skatījumā).

PAR IEROSINĀJUMU IEDIBINĀT LATVIJAS BALVU

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts atkārtoti griežas pie Latvijas Republikas Valsts prezidenta, Saeimas un Ministru kabineta ar ierosinājumu iedibināt LATVIJAS BALVU par izcilēm darbiem vai mūža veikumu Latvijas labā dažādās kultūras (mākslas, mūzikas, arhitektūras), zinātnes, izglītības, tautsaimniecības, medicīnas un sporta jomās.

LATVIJAS BALVAI būtu jābūtu par Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa 1937. gadā iedibinātās Tēvzemes balvas labāko tradīciju turpinājumu.

Balva piešķirama tikai individuālām personām kā valsts atzīnība un pateicība, galvenokārt par kopumā nozīmīgu veikumu ilgākas darbības laikā vai arī par kādu atsevišķu izcilu pēdējos 3—5 gados pabeigtu darbu.

Balvas fondu varētu veidot Saeimas apstiprinātā valsts budžeta līdzekļu daļa un piesaistītie privātpersonu, banku, uzņēmumu u. tml. ziedojumi, ko pārvaldītu LATVIJAS BALVAS Fonda padome.

LZA Senāts pievērs uzmanību apstāklim, ka Tēvzemes balvas fondā regulāras iemaksas savulaik izdarīja grāmatu, žurnālu un skaņu plašu izdevēji un importieri: 1% no katra latviešu oriģinālizdevuma pārdošanas cenas un 2% no tulkošanas vai ievestas grāmatas (tas pats attiecas arī uz radio raidījumiem).

Preferentus balvu saņemšanai varētu izvirzīt organizācijas un personas, bet kandidatūras izvērtētu īpaša LATVIJAS BALVAS Dome Valsts prezidenta vadībā, piedaloties Ministru prezidentam un Saeimas atbildīgajam pārstāvim, kā arī fonda padomes pārstāvim un Valsts prezidenta pieaicinātiem autoritatīviem dažādu nozaru ekspertiem, līdzīgi kā Triju Zvaigžņu ordeņa Domes gadījumā. LATVIJAS BALVAS pasniegšana notiktu ik gadus 18. novembra svinīgajā aktā.

Balvu skaits jānosaka samērā neliels, lai nedevalvētu balvas morālo vērtību. Balvas lielums naudas izteiksmē varētu būt atkarīgs no balvu fonda lieluma. Nolikumu

par LATVIJAS BALVU varētu akceptēt Ministru kabinets un apstiprināt Valsts prezidents. Balvas zinātnē un kultūrā būtu vēlama atbilstoši no nodokļiem.

Jāpiezīmē, ka Latvija ir vienīgā Baltijas valsts, kurā šāda veida augsta prestiža valsts prēmijas nepiešķir — Igaunijā un Lietuvā tas jau ir kļuvis par tradīciju, tāpat kā Izraēlā un daudzās citās valstīs.

Ierosinājumu par LATVIJAS BALVAS iedibināšanu LZA Senāts bija jau izteicis 1994. gada 19. aprīļa sēdē, nosūtot ierosinājumu Valsts prezidentam, Ministru kabinetam un Saeimai. Tas stimulēja LR Ministru kabineta balvas iedibināšanu M. Gaiļa valdības laikā, taču balvas piešķiršana, pēc mūsu domām, būtu jāpāceļ augstākā valsts pakāpē, tādējādi godinot arī kādreizējā Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa pirms 60 gadiem izteikto ierosinājumu.

LZA Senāta priekšsēdētājs,
LZA prezidents T. MILLERS
LZA akadēmiskais sekretārs A. SILIŅŠ

JAUNAS VĒLĒŠANAS

Latvijas Zinātņu akadēmija paziņo, ka 1997. gada novembrī paredzētajām jauno akadēmijas locekļu vēlēšanām reģistrēti un ar LZA Senāta 1997. gada 17. jūnija lēmumu Nr. 45/1, atbilstoši izsludinātajām vakancēm, apstiprināti šādi kandidāti:

ĪSTENIE LOCEKĻI

FIZIKAS UN TEHNISKO ZINĀTŅU NODAĻA

ISTENIE LOCEKĻI — 3 vakances

ANDRIS BUIKIS — LZA kor. loc. [1992], dz. 1939. g. Dr. h. maģ., LZA un Latvijas Universitātes Matemātikas institūta Matemātikās fizikas vienādojumu laboratorijas vad. Izvirzījis LZA un LU Matemātikas institūta Dome.

ARNOLDS MIKELSONS — LZA kor. loc. [1993], dz. 1941. g. Dr. h. maģ., Latvijas Universitātes Elektronikas un skaitļošanas tehnikas institūta profesors. Izvirzījis LZA īst. loc. I. Bijinskis, LZA īst. loc. J. Bārzdīns.

NARIMANTS SALENIEKS — LZA kor. loc. [1994], dz. 1938. g. Dr. h. inž., Rīgas Tehniskās universitātes Ražošanas kvalitātes institūta direktors. Izvirzījis Rīgas Tehniskās universitātes Senāts.

ROLANDS RIKARDS — LZA kor. loc. [1992], dz. 1942. g. Dr. h. inž., Rīgas Tehniskās universitātes profesors. Izvirzījis LZA īst. loc. I. Knēts, LZA īst. loc. V. Tamužs.

KĀRLIS ROCĒNS — LZA kor. loc. [1995], dz. 1939. g. Dr. h. inž., Rīgas Tehniskās universitātes Būvkonstrukciju katedras vadītājs, Būvniecības un rekonstrukcijas institūta direktors. Izvirzījis LZA īst. loc. U. Sedmalis, LZA īst. loc. A. Skudra, LZA īst. loc. J. Tarnopolskis.

ĶĪMIJAS UN BIOĻĢIJAS ZINĀTŅU NODAĻA

ISTENIE LOCEKĻI — 2 vakances

VALDIS JĀNIS BĒRZIŅŠ — LZA kor. loc. [1992], dz. 1943. g. Dr. h. biol., Latvijas Universitātes Biomedicīnas pētījumu un studiju centra Rekombināto DNA biotehnoloģijas laboratorijas vadītājs, izvirzījis Latvijas Universitātes Biomedicīnas pētījumu un studiju centra Dome.

VALDIS KAMPARS — LZA kor. loc. [1994], dz. 1944. g. Dr. h. ķīm., Rīgas Tehniskās universitātes Ķīmijas tehnoloģijas fakultātes dekāns. Izvirzījis Rīgas Tehniskās universitātes Senāts.

ĒRIKS KUPČE — LZA kor. loc. [1992], dz. 1955. g. Dr. h. ķīm., Latvijas Organiskās sintēzes institūts, Varian Assoc. [Anglija] firmas konsultants. Izvirzījis LZA īst. loc. G. Duburs.

ALEKSANDRS JEMELJANOVS — LZA kor. loc. [1992], dz. 1938. g. Dr. h. lauks., LV Lopkopības un veterinārijas zinātniskās pētniecības institūta «Sigrā» direktors. Izvirzījis LZA īst. loc. M. Līdaka, Latvijas Lauksaimniecības un mežu zinātņu akadēmijas Prezidijs.

ALEKSANDRS RAPOPORTS — LZA kor. loc. [1993], dz. 1946. g. Dr. h. biol., Latvijas Universitātes Mikrobioloģijas un biotehnoloģijas institūta šūnu bioloģijas laboratorijas vadītājs. Izvirzījis LZA īst. loc. M. Beķers.

HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU NODAĻA

ISTENIE LOCEKĻI — 3 vakances

VALDIS BĒRZIŅŠ — LZA kor. loc. [1992], dz. 1935. g. Dr. h. vēst., Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta Vēstures nodaļas vadītājs. Izvirzījis Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta Dome.

JANĪNA KURSĪTE — LZA kor. loc. [1994], dz. 1952. g. Dr. h. filol., Kultūras akadēmijas zin. prorektore. Izvirzījis Literatūras, folkloras un mākslas institūta Zinātniskā padome.

VALENTĪNA SKUJIŅA — LZA kor. loc. [1994], dz. 1937. g. Dr. h. filol., Latviešu valodas institūta Terminoloģijas nodaļas vadītāja, LZA Terminoloģijas komisijas līdzpriekšsēdētāja. Izvirzījis Latviešu valodas institūta Zinātniskā padome.

KALVIS TORĢĀNS — LZA kor. loc. [1992], dz. 1939. g. Dr. h. jur., Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras vad. Izvirzījis Latvijas Universitātes Zinātnes padome.

KORESPONDĒTĀJ-LOCEKĻI

FIZIKAS UN TEHNISKO ZINĀTŅU NODAĻA

FIZIKA — 1 vakance

IMANTS BĒRSONS — LZA kor. loc. [1992], dz. 1935. g. Dr. h. fiz., Latvijas Universitātes Fizikas un matemātikas fak. Atomfizikas un spektroskopijas institūta profesors. Izvirzījis LZA īst. loc. M. Jansons, LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas atbalsts.

MEHĀNIKA — 1 vakance

JĀNIS VĪBA — LZA kor. loc. [1992], dz. 1937. g. Dr. h. inž., Rīgas Tehniskās universitātes Teorētiskās mehānikas katedras vadītājs. Izvirzījis LZA īst. loc. E. Lavendelis, LZA īst. loc. V. Tamužs, LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas atbalsts.

ENERĢĒTIKA — 1 vakance

ANDRIS KRĒSLIŅŠ — LZA kor. loc. [1992], dz. 1938. g. Dr. h. inž., Rīgas Tehniskās universitātes Būvniecības fakultātes Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas institūta direktors. Personīgs iesniegums, LZA Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas atbalsts.

MAŠĪNBŪVE — 1 vakance

JĀNIS RUDZĪTIS — dz. 1938. g. Dr. h. inž., Rīgas Tehniskās universitātes Aparātu būvniecības katedras

vadītājs un Aparatbūves un ražošanas automatizācijas institūta direktors. Izvirzījis LZA īst. loc. V. Tamužs, LZA īst. loc. J. Tarnopolskis, LZA īst. loc. G. Teters, LZA īst. loc. I. Mafiss.

ĶĪMIJAS UN BIOĻĢIJAS ZINĀTŅU NODAĻA

ĶĪMIJA — 1 vakance

ARNIS TREIMANIS — dz. 1940. g. Dr. h. inž., Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūta zinātniskās grupas vadītājs. Izvirzījis LZA īst. loc. A. Alksnis, LZA īst. loc. U. Vīesturs.

SERGEJS TRUSOVS — dz. 1946. g. Dr. h. ķīm., Rīgas Tehniskās universitātes Ķīmijas tehnoloģijas fakultātes katedras vadītājs. Izvirzījis Rīgas Tehniskās universitātes Senāts.

GRIGORIJS VEINBERGS — dz. 1941. g. Dr. h. ķīm., Latvijas Organiskās sintēzes institūta vadošais pētnieks. Izvirzījis LZA īst. loc. E. Lukevics.

REGĪNA ŽUKA — dz. 1936. g. Dr. h. ķīm., Latvijas Organiskās sintēzes institūta vadošā pētniece. Izvirzījis LZA īst. loc. M. Līdaka.

MEDICĪNA — 3 vakances

JĀNIS GARDOVSKIS — dz. 1955. g. Dr. h. med., Latvijas Medicīnas akadēmijas klīniku prorektors, Ķirurgijas katedras vadītājs. Izvirzījis LZA goda loc. E. Ezerietis.

ALFRĒDS MILTIŅŠ — dz. 1939. g. Dr. h. med., Latvijas Medicīnas akadēmijas Bērnu slimnīcas dermatoloģijas klīnikas vad. un Medicīnas vēstures institūta zin. līdzstr. Izvirzījis LZA īst. loc. V. Kluša.

MĀRA PILMANE — dz. 1962. g. Dr. h. med., Latvijas Medicīnas akadēmijas Histoloģijas katedras docente. Izvirzījis LZA īst. loc. V. Kluša.

RAFAILS ROZENTĀLS — dz. 1939. g. Dr. h. med., Latvijas Medicīnas akadēmijas nodaļas un Latvijas nieru transplantācijas centra vad. Izvirzījis Latvijas Medicīnas akadēmijas Senāts, LZA īst. loc. I. Lazovskis.

VIDESZINĀTNE — 1 vakance

MĀRIS KĻAVIŅŠ — dz. 1956. g. Dr. h. ķīm., Latvijas Universitātes Ģeoloģijas un Zemes zinātņu fakultātes dekāns. Izvirzījis Latvijas Universitātes Zinātnes padome.

BIOĻĢIJA — 1 vakance

IMANTS LIEPA — dz. 1937. g. Dr. h. biol., Latvijas Lauksaimniecības universitātes Meža fakultātes katedras vadītājs, LR Saeimas deputāts. Izvirzījis Latvijas Lauksaimniecības meža zinātņu akadēmijas Prezidijs, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Zinātnes padome.

INĀRA TURKA — dz. 1942. g. Dr. h. lauks., Latvijas Lauksaimniecības universitātes profesore. Izvirzījis Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas Prezidijs, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Zinātnes padome.

LAUKSAIMNIECĪBA — 2 vakances

EDVINS BĒRZIŅŠ — dz. 1934. g. Dr. h. inž., Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātņu proktors. Izvirzījis Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas Prezidijs, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Zinātnes padome.

ALDIS KĀRKLINŠ — dz. 1951. g. Dr. h. lauks., Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības fakultātes dekāns. Izvirzījis Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas Prezidijs, Latvijas Lauksaimniecības universitātes Zinātnes padome.

HUMANITĀRO UN SOCIĀLO ZINĀTŅU NODAĻA

VALODNIECĪBA — 2 vakances

DAINA NĪTIŅA — LZA kor. loc. [1990], dz. 1942. g. Dr. h. filol., Latvijas Universitātes profesore. Personīgs iesniegums, LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas atbalsts.

JĀNIS VALDMANIS — dz. 1948. g. Dr. h. filol., Latviešu valodas institūta direktors. Izvirzījis Latviešu valodas institūta Zinātniskā padome.

ANDREJS VEISBERGS — dz. 1960. Dr. h. filol., Latvijas Universitātes profesors. Izvirzījis Latviešu valodas institūta Zinātniskā padome.

LITERĀTŪRZINĀTNE — 1 vakance

VIKTORS IVBULIS — dz. 1933. g. Dr. h. filol., Latvijas Universitātes Orientālistikas katedras vadītājs. Izvirzījis Latvijas Universitātes Zinātnes padome.

ARHEOLOĢIJA — 1 vakance

ILZE BIRUTA LOZE — dz. 1936. g. Dr. h. vēst., Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta vadošā pētniece. Izvirzījis Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta Zinātniskā dome.

ANDREJS VASKS — dz. 1947. g. Dr. h. vēst., Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta vadošais pētnieks. Izvirzījis Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta Zinātniskā dome.

EKONOMIKA — 1 vakance

RAITA KARNĪTE — dz. 1949. g. Dr. ekon., LZA Ekonomikas institūta direktore. Izvirzījis LZA Ekonomikas institūta Zinātniskā padome.

DEMOGRĀFIJA — 1 vakance

PĀRSLA EGLĪTE — dz. 1934. g. Dr. h. ekon., LZA Ekonomikas institūta pētnieciskās kopas vad. Izvirzījis LZA Ekonomikas institūta Zinātniskā padome.

JURIS KRŪMIŅŠ — dz. 1947. g. Dr. h. ekon., Latvijas Universitātes mācību proktors. Izvirzījis Latvijas Universitātes Zinātnes padome.

FILOZOFIJA UN SOCIOLOĢIJA — 1 vakance

IVANS VEDINS — dz. 1946. g. Dr. h. filoz., Latvijas Policijas akadēmijas Filozofijas katedras vad. Izvirzījis Latvijas Policijas akadēmijas Akadēmiskā padome.

GODA LOCEKĻI

GODA LOCEKĻI — 4 vakances

MĀRIS ČAKLAIS — dz. 1940. g. Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa, specialitāte — literatūra. Izvirzījis Literatūras, folkloras un mākslas institūta Zinātniskā padome.

JĀNIS DŪMIŅŠ — dz. 1922. g. Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa, specialitāte — māksla. Izvirzījis LZA īst. loc. A. Blinkena, LZA īst. loc. E. Blūms, LZA goda loc. P. Ozoliņš.

OSKARS GERTS — dz. 1940. g. Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa, specialitāte — žurnālistika. Izvirzījis LZA īst. loc. S. Cimermanis.

ELZA RADZIŅA — dz. 1917. g. Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa, specialitāte — māksla. Izvirzījis LZA īst. loc. A. Blinkena, LZA īst. loc. E. Gudriņe, LZA goda loc. L. Dzene.

ĀRZEMJU LOCEKĻI

ĀRZEMJU LOCEKĻI — 6 vakances

TILS FON EGIDI [Till von Egidy] [Vācija] — dz. 1933. g. Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļa, specialitāte — fizika. Minhenes Tehniskās universitātes profesors. Izvirzījis LZA īst. loc. P. Prokofjevs.

MĀRIS HARTMANIS [Zviedrija] — dz. 1953. g. Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļa, specialitāte — biotehnoloģija. Farmacia Biotech. AB, viceprezidents. Izvirzījis Latvijas Universitātes Biomedicīnas pētījumu un studiju centra Dome.

MEINHARDS KLASSENS [Vācija] — dz. 1937. g. Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļa, specialitāte — medicīna. Minhenes TU Medicīnas fakultātes 2. lektorkoģo slimību klīnikas un poliklīnikas direktors. Izvirzījis LZA īst. loc. I. Lazovskis.

ERNSTS ŅEIZVESTNIJS [Ernst Neizvestny] [ASV] — dz. 1926. g. Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa, specialitāte — māksla. Tēlnieks. Izvirzījis LZA īst. loc. J. Stradiņš.

JĀNIS PENIĶIS [ASV] — dz. 1933. g. Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa, specialitāte — politoloģija. Indiānas universitātes South Bend profesors. Izvirzījis Latvijas Statistikas institūta Zinātniskā padome.

AIVARS JĀNIS STRĒLIS [Krievija] — dz. 1942. g. Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļa, specialitāte — medicīna. Sibīrijas Valsts medicīnas institūta [Tomska] Ārstniecības fakultātes dekāns un Ftiziatrijas fakultātes vadītājs. Izvirzījis LZA īst. loc. J. Volkolākovs.

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS PRĒMIJAS AUGSTSKOLU STUDENTIEM

Prēmijas uz darbu konkursa pamata tiek piešķirtas Latvijas augstskolu studentiem par labākajiem studentu zinātniskiem darbiem. Reflektēšanai var iesniegt darbus, kurus veicis atsevišķs students vai arī studentu kolektīvs (vēlams ne vairāk par 3 cilvēkiem).

Katru gadu piešķir 9 prēmijas, no tām:

- fizikas, matemātikas un inženierzinātnēs — 3,
 - ķīmijas un bioloģijas zinātnēs — 3,
 - humanitārajās un sociālajās zinātnēs — 3.
- Balvas minimālais apmērs Ls 100.

Pieteikumi iesniedzami līdz 1997. gada 31. oktobrim LZA sekretariātā vai attiecīgo zinātņu nodaļās (Akadēmijas laukumā 1, 2. st., Rīga, LV-1524).

Konkursa ekspertu komisijai 1 eks. iesniedzami:

- 1) motivēts LZA īstenā locekļa vai augstākās mācību iestādes Senāta vai Domes ieteikums, kurā īsi dots studenta konkrētā darba izvērtējums un vispārējās zinātniskās aktivitātes raksturojums;

- 2) konkursa darbs;

3) īsa darba anotācija (līdz 1 lpp.) latviešu valodā, un darba nosaukumu latviešu un angļu valodās;

4) uzziņu lapa par darba autoru: uzvārds, vārds, dzimšanas gads un datums, augstskolas un fakultātes nosaukums, apmācības posms: kurss, maģistratūra vai to beigšanas gadi, mājas vai darba precīzas adreses un telefoni.

Uzziņas par nepieciešamajiem dokumentiem var saņemt pa tālr. 7223931.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts

Par demogrāfisko krīzi Latvijā un valstiskas rīcības nepieciešamību tās novēršanai

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts 1997. g. 17. jūnija un 15. jūlija sēdē apsprieda Latvijā 90. gados izveidojušos īpaši nelabvēlīgo demogrāfisko situāciju, tās galvenos cēloņus, paredzamās sekas, atbilstības iespējas perspektīvā. Latvijas un ārvalstu zinātnisko pētījumu dati šajā jomā rāda, ka pēdējos 7 gadus dzimstība tikai 54% apjomā nodrošina paaudžu nomaiņu Latvijā kopumā. Visās lielākajās pilsētās, rajonos un etniskajās grupās mirušo skaits sistemātiski pārsniedz dzimušo skaitu, iedzīvotāju atražošanās neto koeficients Latvijā ir viens no viszemākajiem pasaulē. Aprēķini pēc inerces varianāta rāda, ka Latvijas iedzīvotāju skaitā, dzimuma un vecumsastāvā, pat salīdzinot ar 1995. gadu, var prognozēt neatgriezeniskas negatīvas izmaiņas. ANO eksperti oficiāli prognozē Latvijas iedzīvotāju skaita samazināšanos no 2504 tūkst. (1996. g.) līdz 2204 tūkst. (2015. g.) un 1891 tūkst. (2050. g.). Ja arī šī prognoze liekas pārāk pesimistiska, Latvijas straujā depopulācija nevar neizraisīt stipras bažas.

Šāds stāvoklis reāli apdraud ne tikai latviešu tautas skaitlisko atjaunošanos, bet tās tālāko pastāvēšanu vispār: tas kavēs Latvijas darbaspēka izaugsmi un līdz ar to valsts sekmīgu darbību visās dzīves jomās, tajā skaitā valsts neatkarības nodrošināšanā. Pastiprinājies intelektuālo, tai skaitā spējīgu studentu un jaunu zinātnieku emigrācija. Jāpasvīturo atziņa, ka tautas dzīvības spēks saistībā ar augstu intelektuālo potenciālu ir tās lielākā bagātība.

Senāta sēdes dalībnieki secināja, ka paaudžu nomaiņas sašaurināšanos un depopulāciju izraisa galvenokārt tautas dzīves līmeņa pasliktināšanās, iedzīvotāju vairākuma ierobežotās iespējas uzturēt bērnus un atjaunot darba spējas, ieilgusī sociālās sfēras nozaru finansēšana pēc pārpalikuma principa. Valstī nav īpašas programmas demogrāfiskā stāvokļa uzlabošanai.

Izveidojušos situāciju plaši apspriež sabiedrībā un presē, taču tā nav atrisināma ar sabiedriskās domas ietekmēšanu vien. Nav sāktis reāls darbs, lai izpildītu LR Ministru kabineta 1997. gada februāra Deklarācijas

3.21. punktu — par ilglaicīgas valsts programmas demogrāfiskās situācijas atvēršanai izstrādā un īstenošanu.

Pamatojoties uz LZA Hartas 2. pantu, kas nosaka, ka viens no Latvijas Zinātņu akadēmijas darbības mērķiem ir Latvijas attīstības procesu prognozēšana un tautas un valdības iepazīstināšana ar zinātniskām prognozēm par tautsaimniecības un sociālu norišu nevēlamām sekām,

LZA SENĀTS NOLEMJU:

1. Aicināt LR Saeimu vēlīt īpašu sēdi LR Ministru kabineta 1997. gada februāra Deklarācijas 3.21. punkta izpildei, t. sk. paaudžu sašaurinātās nomaiņas paredzamo seku izvērtējumam no iedzīvotāju skaita un sastāva atjaunošanās, darbaspēka kvalitātes un valsts neatkarības nodrošināšanas viedokļa, kā arī nevēlamo tendenču novēršanas pasākumu apspriešanai, un paplašināt Likumu par sociālo drošību paredzētos valsts atbalsta veidus ģimenēm ar mazgadīgiem bērniem.

2. Ieteikt LR Ministru kabinetam nekavējoties iecelt atbildīgos Valdības 1997. gada Deklarācijas 3.21. punkta izpildei («līdz 01.01.98. izstrādāt un uzsākt īstenojot ilglaicīgu valsts programmu demogrāfiskās situācijas atvēršanai») un savlaicīgi nodot atklātībā programmas koncepciju un projektu, nodrošinot programmas atbilstību valsts un iedzīvotāju vairākuma interesēm. LZA ierosina aktivizēt Ministru kabineta Demogrāfijas komisijas darbu, levdērojot šīs komisijas svarīgos uzdevumus, vēlamus, lai to vadītu Ministru prezidents.

3. Uzskatīt par nepieciešamu aktivizēt Latvijas valsts sociālo un demogrāfisko politiku, lai valsts prioritāro mērķu skaitā būtu iedzīvotāju paaudžu pilnīga atjaunošanās, viņu veselības un darbaspēju uzlabošana un mazturīgo iedzīvotāju skaita samazināšana. Šī mērķa izpildei jānodrošina laulības un ģimenes nostiprināšana, darbavietu skaita palielināšana. Ikvienā Latvijas organizācijā un iestādē būtu materiāli un morāli jāatbalsta ģimenes papildināšanās un izglītošanās.

4. Atzīt par lietderīgu ieviest kā obligātu priekšmetu pamatskolās veselības mācību un vidusskolās ģimenes zinību pamatus, bet visu sociālo un humanitāro nozaru studentiem piedāvāt specialitātei piemērotus kursus par demogrāfiskām likumsakarībām, ekonomiskās un sociālās attīstības savstarpējo saistību, sociālo procesu vadības īpatnībām, personāla vadības uzdevumiem un paņēmieniem.

5. Ieteikt Latvijas Zinātnes padomei atbalstīt kā īpašu pētījumu programmu demogrāfiskās attīstības izpēti, atbalstīt šo pētījumu rezultātu publicēšanu. Rosināt zinātnieku darbību populārzinātnisku izdevumu sagatavošanā iedzīvotājiem un veidot viņu aktīvu nostāju demogrāfijas jomā. Ieteikt LR Valsts Statistikas komitejai plašāk un regulārī publicēt statistiskos datus par demogrāfisko attīstību, t. sk. ziņas par norisēm atsevišķās administratīvajās teritorijās.

6. Līdz š. g. 1. decembrim organizēt LZA sēdi, vēlīt iedzīvotāju ataudzes problēmām, ar tai sekojošu preses konferenci. Sēdē izskatīt jautājumu par īpašas LZA demogrāfijas komisijas izveides lietderību.

7. Turpināt profesora J. Prīmaņa pirms kara aizsāktos pētījumus par demogrāfisko situāciju Latvijas zinātniskajā inteliģencē (universitāšu mācītājspēku un ZA locekļu vidū), veikt anketēšanu un uz iegūto datu pamata apspriest inteliģences paaudžu nomaiņas un sociālās sfēras problēmas.

8. Nosūtīt šo lēmumu LR Valsts prezidentam, LR Ministru prezidentam, LR Saeimas priekšsēdētājam, LR Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes, Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas, Sociālo un darba lietu un Valsts pārvaldes un pašvaldību komisijām, LR Labklājības ministram, LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministram.

LZA Senāta priekšsēdētājs,
LZA prezidents T. MILLERS
LZA akadēmiķis sekretārs A. SILIŅŠ

Prof. NARIMANTS SALENIKS, LZA korespondētājloceklis

MODERNĀ KVALITĀTES TEHNOLOĢIJA, PĒTĪJUMU UN TEHNOLOĢISKĀS IZGLĪTĪBAS INTEGRĀCIJA

Fizikas un tehnikas nodaļas organizētā LZA sēdē (š. g. 13. jūnijā) noklausījās ziņojumus par kvalitātes zinību nozīmīgu tehnikas un tehnoloģiju pilnveidošanā, pētījumos un izglītībā attīstītā saimniecībā kopumā, kā arī aplūkoja nozīmīgākos pētījumus identifikācijas, eksperimentu plānošanas un mērķlīmeņu noteikšanas izmantošanā materiālu struktūras pētījumos.

Kvalitātes zinātnes un izglītības virzienus un saturu, to saderības, saskaņas un vienotības politiku Eiropā apzinājuši Latvijas Zinātniski tehnisko biedrību savienības, Latvijas Nacionālās kvalitātes biedrības un Latvijas Transporta attīstības un izglītības asociācijas zinātnieki profesionālajā sadarbībā ar attiecīgām starptautiskām pētniecības organizācijām, kā arī kopīgā darbā pētniecības un izglītības veicināšanas programmas. Jaunas atziņas par kvalitātes zinātnes un kvalitātes izglītības iecerēm un veikumu pastāvīgi tiek iegūtas ārvalstu augstskolās, pētniecības un tehnoloģiskos centros ES Tempus programmas ietvaros. Īpaši nozīmīgs ir akadēmiķa I. Kņēta vadītais Tempus projekts, kas vēlīts zinātnes un izglītības integrācijai.

Attīstītā fergus ekonomikas īstenošanas nolūcā Eiropas Savienības līgumā paredzēta cieša un vispusīga dalībvalstu savstarpēja sadarbība, kopīga rīcība kvalitātes zinātnē un kvalitātes izglītībā. Pētījumus kvalitātes zinībās atbalsta un veicina Copernicus programma. Kvalitātes sistēmu, šo moderno saimniecības plānošanas, organizācijas un vadības vispusīgo metožu īstenošanai veicamos institucionālos pārkarojumus dalībvalstīs rosina un atbalsta Socrates programma. Kvalitātes zinību un prasmes apgūšanai tehniskās augstskolas Eiropā veido harmonizētās fiksa moduļstudiju programmas, bet savā darbībā tās īsteno kvalitātes sistēmu nepārtrauktās pilnveidošanas metodoloģiju, kļūstot par modernām pašapmācošām augstskolām.

Visaptverošā kvalitātes vadīšana TQM (Total Quality Management) kā pilnvērtīgākā saimniecības plānošanas, organizēšanas un vadīšanas sistēma nešaubīgi ieņem nozīmīgāko vietu attīstītā fergus ekonomikā visur pasaulē. Starptautiskais ekonomikas forums (1996. g.) atzīmē Japānas priekšzīmi un vadošo lomu pasaulē, ASV panākumus Klusā okeāna piekrastē un Eiropas veiksmīgo startu deviņdesmito gadu sākumā.

Visaptverošā kvalitātes kultūra ir saimniecības stratēģija, ko izveidoja Eiropā 1993. gadā. Tā rosināja kopīgiem spēkiem patstāvīgi īstenojot kvalitāti (tās visplašākā izpratnē) saimniecībā, dzīvē un vidē. Pasaulē vadošo valstu sepiņnieks vienotās kopējā saimniecības mērķī — saziņas un sapratnes sabiedrības veidošanā.

Saimniecības izcilība Eiropā kā pilnveidošanās un starptautiskā līmeņa konkurētspējas nodrošināšanas politika, ko rosina Eiropas Komisija ciešā sadarbībā ar EOQ (Eiropas Kvalitātes organizācija) un EFQM (Eiropas Kvalitātes vadīšanas fonds). Kopīgiem spēkiem izveidota Eiropas Kvalitātes platforma, lai īstenojot Eiropas Kvalitātes veicināšanas politiku, saskaņojot mērķus un vienotību rīcībā.

Eiropas Komisija, uzmēmoties rosināt kvalitātes nozīmes izpratni, nebūn nedomā piesavināties noteicošo lomu. Kvalitātes pilnveidošanas stratēģijas veidošana

un īstenošana ir un tai jāklūst par katru uzņēmuma vai iestādes pašas pienākumu. Kvalitātes politikas veidošanā, katra cenšanos un visos pasākumos nozīmīgu atbalstu sniedz kvalitātes profesionālās organizācijas, iekļaujoties starptautiskajās organizācijās un aktivizējot savu rīcību profesionālajās norisēs.

Pētījumu attīstība. Pētījumi kvalitātes jomā sākotnēji vairāk aptvēra prasību un standartu izstrādāšanu no vienas puses un kontroles un piespiedības sistēmas veidošanu no otras puses. Šī «akmens laikmeta» saimniecības sistēma rietumu pasaulē sāka atmiņt jau piecdesmitajos gados, bet austrumu pasaulē un militārizētos dienestos tā sīkstī cenšās saglabāties vēl tagad (obligātā standartizācija un sertifikācija, kontroles un represīvās struktūras).

Brīvā ekonomiskā kvalitātes zinību veidošanās pirmākumā (divdesmitajos gados) daudz nozīmīgi pētījumi fika veikti produkta kvalitātes vadībā (Quality Control) un procesu vadībā (Process Control). Kvalitātes vadīšanas nolūkam pakārtojās arī pētījumi kvalitātes kontroles (Quality Inspection) jomā, piemēram statistiskās kvalitātes kontroles SQC (Statistical Quality Control) metodoloģijā.

Pasākumi produktu un to izgatavošanas procesu kvalitātes vadībā rosināja kvalitātes tehnoloģijas vispārīnāšanu organizatorisko rīcību un pakalpojumu kvalitātes vadīšanai (Quality Management). Sešdesmitajos gados veidojās kvalitātes nodrošināšanas sistēmas un kvalitātes pilnveidošanas sistēmas, kopīgas un kopējas visām saimniecības rīcībām un jomām, aptverot arī drošuma, drošības un vides saderības pilnveidošanu.

Administratīvo rīkojumu un kontroles (hierarhiskās pārvaldīšanas) sistēmas vietā ienāca saimniecības vienlīmeņa profesionālās vadības un kopīgās pārraudzības sistēma, kas pilnveidojās profesionālās uzdrīkstēšanās un pašvērtēšanas sistēmā.

Plašāki un dziļāki kļūst pētījumi kvalitātes jomā. Nepārtraukti pilnveidojās kvalitātes zinātnē, kas sakņojas informācijas tehnoloģijā. Dafortehnikas (tai skaitā instrumentālās) uzplaukums un gadījuma funkciju lietīškās teorijas izveidošanās padarīja viegli īstenojamas kvalitātes vadīšanas (t. sk., pasargājošās un piesardzības) metodes. Iespējamas kļuva norišu un procesu uzraudzības sistēmas un īstenojās:

- tehnoloģiju prognozētās vadības sistēmas;
- metroloģiskā apliecinājuma sistēmas;
- tehniskās uzraudzības sistēmas (tehniskais monitoring);
- bīstamību un riska vadības sistēmas.

Kvalitātes metodoloģijas un sistēmu izstrādē un uzturēšanā nozīmīga ir pastāvīgās pilnveidošanas (Continuous Improvement) cikla PDCA (Plan→Do→Check→Act) īstenošana.

Izveidota Starptautiskā Kvalitātes akadēmija (1991. g. Frankfurtē) kvalitātes zinātnes apakšnozarēs pētījumus veic Fraunhofer institūta attiecīgās nodaļās Berlīnē, Magdeburgā, Āhenē u. c. Vācijā, Amerikas kvalitātes biedrības kvalitātes, drošuma un izglītības nodaļās izdod vairākus, kvalitātes zinātnē vērtīgus pilnāpoma žurnālus, organizē gadskārtējos kvalitātes un drošuma kongresus, izstrādā kvalitātes zinātnes nacionālo stratēģiju un programmas. Nozīmīgu zinātnisko darbību šobrīd veic Japānas, Izraelas, Austrālijas, Zviedrijas un citu valstu kvalitātes pētnieku apvienības.

KVALITĀTES ZINĀTNE. Aplūkojama kā lietīško zinātņu vispārīga nozare saimniecības — projektēšanas, ražošanas, pakalpojumu procesu un produktu pētniecībai, to pilnvērtīgas izstrādāšanas, īstenošanas un pilnveidošanas, kā arī lietderīgas un drošas lietošanas un izmantošanas metožu, rīcību un darbību veidošanai, izvērtēšanai, novērtēšanai un pilnveidošanai.

Kvalitātes pētījumos saskaņīgi izmanto analītisko zinātņu formulizēto sistēmu metodoloģiju, lietīško (stohastisko) modeļu sistēmu statistisko pētījumu nepārtraukti pilnveidojošās metodes, kā arī nedefinēto sistēmu topošos modernos pētniecības principus.

KVALITĀTES ZINĪBAS. Pētījumi, kas vēlīti kvalitātes nodrošināšanai, novērtēšanai, uzraudzībai un pilnveidošanai, kā arī procesu un tehnoloģiju vadībai, operāciju un organizatoriskai vadīšanai, metodoloģiju un sistēmu veidošanai. Modernā kvalitātes zinātnē aptver visus saimniecības posmus:

- fergus izpēte, resursu un noiefa pārvaldība;
- pētniecība, projektēšana, plānošana, apgūšana;
- izgatavošana, pakalpojumu sniegšana;
- lietošana, uzturēšana un iznīcināšana;
- drošuma, drošības un vides saderības nodrošināšana.

Pētījumi sakņojas lietīškajā varbūtības teorijā un statistikā, gadījuma funkciju lietīškajā teorijā, procesu statistikā, kā arī dispersiju analīzes, eksperimentu plānošanas, diagnostikas un prognostikas metodoloģijā, kas veido kvalitātes zinību visu jomu kodolu.

PĒTĪJUMU JOMAS. Brīvās saimniecības pasaulē pēdējo divdesmit gadu laikā kvalitātes pilnveidošanas sistēmu metodoloģija izplatās lavīnveidā, pētījumi atfistas plašumā un dziļumā, pieaugot eksponenciāli. Veidojas un izvērās starptautiska līmeņa zinātniskie kongresi, konferences un forumi, pieaug speciālo žurnālu, grāmatu un citu informācijas materiālu skaits un apjoms. Pētījumi grupējas stabili izveidojušās pastāvīgi pilnveidojošās visām saimniecības nozarēm kopīgās un savstarpēji saskaņīgās, radniecīgās zinību jomās.

KVALITĀTES NODROŠINĀŠANA UN NOVĒRTĒŠANA Quality Assurance and Assessment

Modernās pasargājošās metodes pētniecībā, projektēšanā, plānošanā (R&D) patērētāju interešu lietīškai un vispusīgai ievērtēšanai augstas un nemainīgas kvalitātes produkta veidošanā, efektīvu un stabili procesu, operāciju un tehnoloģiju izstrādāšanā un apgūšanā

QFD	Quality Function Deployment
DOE	Design of Experiments
RDM	Robust Design Methodology
QDM	Quality Design Methodology
SQC	Statistical Quality Control

Vienlaides inženierdarba metodoloģija (Simultaneous Engineering), kas sakņojas visaptverošā vienotā informācijas tehnoloģijā un kas tiek īstenojta modernā informācijas tehnoloģijā (CAD, CAPP).

Nobeigums sekos

VĀRDBALVU KONKURSS

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJA IZSLUDINA DOKUMENTU PIENĒMŠANU
LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS VĀRDBALVU KONKURSAM 1997. GADAM

Par labākajiem zinātniskajiem darbiem atsevišķās zinātnu nozarēs Latvijas Zinātņu akadēmija piešķir balvas, kuras nosauktas izcilu zinātnieku vārdā. Balvu piešķir atsevišķiem zinātniskajiem darbiem, atklājumiem, izgudrojumiem, kā arī par vienotas tematikas zinātnisku darbu kopumu. Par balvas pretendenti var izvirzīt tikai atsevišķu personu, no auto kolektīviem — galveno autoru. Uz balvu var pretendēt Latvijas zinātnieki un tie ārzemju zinātnieki, kuru darbu tematika saistīta ar Latviju.

LZA balvu fondu veido LZA naudas līdzekļi un Latvijas zinātnes labvēļu ziedojumi, tās atbalsta Latvijas Republikas Ministru kabinets. Balvas laureāti saņem LZA balvas piemiņas medaļu un naudas summu, kuras minimālais apmērs noteikts. Ls 300.

1997. gadā tiks piešķirtas šādas LZA balvas:

Frīdriha Candra balvas

1 balva — fizikas un matemātikas zinātnēs,
1 balva — inženierzinātnēs un mehānikā,

Gustava Vanaga balva

ķīmijas zinātnēs,

Paula Stradiņa balva*

medicīnas zinātnē un tās vēsturē, par ievērojamu zinātnisku veikumu praktiskajā ārstniecībā,

Pauļa Lejiņa balva**

lauksaimniecības zinātnēs,

Heinricha Skujas balva

bioloģijas zinātnēs,

Jāņa Endzelīna balva

latviešu valodniecībā, baltoloģijā,

Kārļa Baloža balva

fautsaimniecībā,

Vija Plūdoņa balva

latviešu literatūrzinātnē,

Arveda Švābes balva

Latvijas vēsturē.

* kopā ar Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju.

** kopā ar Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmiju.

Kandidātus Latvijas Zinātņu akadēmijas balvu konkursiem var izvirzīt LZA īstenojamie locekļi, zinātnisko iestāžu padomes, augstāko mācību iestāžu — universitāšu vai akadēmiju Senāti vai Domes, bet Paula Stradiņa balvai — arī medicīnas zinātniskās biedrības un asociācijas, un Pauļa Lejiņa balvai — arī LZA Ķīmijas un bioloģijas zinātņu nodaļa, Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas Prezidijs, ZPI «Sīgra» un ZPI «Agra» zinātniskās padomes.

Iesniegtos darbus vērtēs katras balvas ekspertu komisija.

Izvirzot kandidātus balvai, ekspertu komisijai 1 eks. iesniedzami šādi dokumenti: a) izvirzītāja ieteikums, b) izvirzītājs darbs, c) ziņas par autoru (Curriculum vitae), norādot darba un mājas adresi un tālr., d) autora parakstīta īsa iesniegtā darba anotācija latviešu valodā, ar darba nosaukumu angļu valodā.

Materiāli iesniedzami līdz 1997. gada 31. oktobrim LZA sekretariātā vai attiecīgo zinātņu nodaļās (Akadēmijas laukumā 1, 2. st., Rīga, LV-1524). Uzziņu tālr. 7223931.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
IZSLUDINA KONKURSU UZ
ASTRONOMIJAS INSTITŪTA
DIREKTORA VIETU

Pretendentam izvirzītās prasības:

- * doktora vai habilitētā doktora zinātniskais grāds;
- * institūta profilam atbilstoša kvalifikācija;
- * zinātniski organizatoriskā darba pieredze. Personai, kas vēlas piedalīties konkursā, jāiesniedz LU Personāla daļā (Baznīcas ielā 5, 3. stāvā, tālr. 7240131, 7240113) šādi dokumenti:
- * rektoram adresēts pieteikums par piedalīšanos konkursā;
- * dokumentu noraksti, kas apliecina zinātniskos grādus;
- * dzīves un darba gājuma apraksts (Curriculum vitae);
- * publicēto darbu saraksts;
- * institūta darbības programma;
- * citi dokumenti, ko pretendents vēlas pievienot pieteikumam, lai pilnīgāk raksturotu savu kvalifikāciju.

Dokumentu iesniegšanas termiņš — viens mēnesis no sludinājuma publicēšanas dienas.

Latvijas Universitātes pasta adrese: Raiņa bulvāris 19, Rīga, LV-1586; fakss 7820113.

LU CIETVIELU FIZIKAS INSTITŪTS
IZSLUDINA KONKURSU UZ ŠĀDĀM
VAKANTAJĀM VIETĀM:

vadošie pētnieki cietvielu fizikas specialitātē

— 6 pilnas štata vietas,
1 puse štata vietas

vadošais pētnieks neorganiskajā ķīmijā

— 1 pilna štata vieta,
1 puse štata vietas

pētnieks cietvielu fizikas specialitātē

— 4 pilnas štata vietas,
1 puse štata vietas

asistents cietvielu fizikas specialitātē

— 6 pilnas štata vietas,
1 puse štata vietas

asistents neorganiskajā ķīmijā

— 3 pilnas štata vietas,
1 puse štata vietas

Dokumenti iesniedzami mēneša laikā no sludinājuma publicēšanas brīža Rīgā, Ķengaraga ielā 8, 338. istabā. Tālrūnis uzziņām 7260556.

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

1997. g. 23. septembrī plkst. 14.00 LU Fizikas nozares habilitācijas un promocijas padomes atklātā sēdē (Rīgā, Šķūņa ielā 4, auditorijā) LZA Kodolpētniecības centra vadošais pētnieks

Dr. fiz. JURIS TAMBERGS

aizstāvēs disertāciju par tēmu «Fenomenoloģiskās [vispārīgās] modeļa, bozonu mijiedarbības] un mikro-skopiskās [ierobežotās dinamikas] kodolu modeļu koncepcijas pētījumi kodolu struktūras interpretācijai» habilitētā fizikas doktora grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. h. fiz., prof. Vladimirs Paars (Zagrebas Universitāte, Horvātijā); Dr. h. fiz. Georgs Afanasjevs (Apvienotais kodolpētniecības institūts, Dubna, Krievijā); Dr. h. fiz., prof. Imants Bērsons (LU FMF Atomfizikas un spektroskopijas institūts).

Ar habilitācijas darbu var iepazīties LU Zinātniskajā bibliotēkā un Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā.

* * *

1997. gada 25. septembrī plkst. 13.00 DPU Promocijas padomes pedagoģijas nozarē, mācīšanas metodikas apakšnozarē atklātā sēdē Daugavpīlī, Vienības ielā 13, 424. auditorijā

BRONISLAVA KALNIŅA

aizstāvēs promocijas darbu par tēmu «Tematiska pieeja leksikas mācīšanā pedagoģiskā augstskolā» pedagoģijas zinātņu grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. habil. paed., prof. D. Zariņš, Dr. paed., doc. S. Ozoliņa, Dr. paed. doc. J. Dagla.

Redaktore Zaiga Kipere.

«Zinātnes Vēstnesis».

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMĒ

PAZIŅOJUMS HABILITĀCIJAS UN PROMOCIJAS PADOME

Latvijas Zinātnes padome 1997. g. 1. jūlija sēdē, pamatojoties uz Latvijas Republikas MP 1991. g. 4. oktobra lēmumu Nr. 262 «Par Moliķumu par zinātnisko grādu piešķiršanu» un LZP Habilitācijas un promocijas komisijas š. g. 26. jūnija slēdzienu, nolēmj:

Papildinot LZP lēmumu Nr. 8-1-9 no 1997. g. 3. jūnija, apstiprināt Latvijas Universitātes padomi ar habilitācijas un promocijas tiesībām fizikas zinātņu nozarē šādās apakšnozarēs:

cietvielu vides fizika,

kondensētās vides fizika,

pusvadītāju fizika,

ķīmiskā fizika.

Padomes pilnvaru laiks līdz 1998. g. 1. aprīlim.

* * *

1997. gada 25. septembrī plkst. 15.00 DPU Promocijas padomes pedagoģijas nozarē, mācīšanas metodikas apakšnozarē atklātā sēdē Daugavpīlī, Vienības ielā 13, 424. auditorijā

LARISA SARDIKO

aizstāvēs disertāciju «Angļu valodas mācīšanas metodika sākumskolā» pedagoģijas zinātņu grāda iegūšanai.

Recenzenti: Dr. habil. paed. G. Rudzītis, Dr. paed., doc. D. Blūma, Dr. paed., doc. I. Kramiņa.

* * *

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības zinātnes nozares lopkopības apakšnozares habilitācijas padome 1997. g. 13. jūnija sēdē piešķir habilitētā doktora (Dr. h. lauks.) zinātnisko grādu LLU docentam PAULAM ANDERSONAM par zinātnisko darbu kopumu «Dzīvnieku un puķu produktivitātes un organisma dabīgās rezistences paaugstināšana, izlietojot oriģinālas bioloģiski aktīvas lopbarības piedevas».

Balsošanas rezultāti: par — 8, pret — nav, atturas — nav.

* * *

Latvijas Policijas akadēmijas promocijas padomes 1997. gada 27. jūnija atklātā sēdē Vitoldam Zaharam piešķirā tiesību zinātņu doktora grādu par promocijas darbu — monogrāfiju «Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu klasifikācija Latvijas cietumu reformas kontekstā».

Balsošanas rezultāti: par — 12, pret — 0, atturas — 0.

JAUNS LATVIJAS UNIVERSITĀTES INSTITŪTS

Ar š. g. 1. jūlijā parakstīto Latvijas Universitātes (LU) rektora pavēli LU darbu sāka jauns institūts — LU Astronomijas institūts (AI) — kā pašstāvīgs LU institūts ar valsts zinātniskās iestādes tiesībām. Šis jaunais institūts ir viens no Latvijā pēdējos gados intensīvi īstenotā augstskolu un akadēmiskās zinātnes integrācijas procesa rezultātiem, kurš radies, apvienojoties divām pasaulē labi pazīstamām Latvijas astronomiskajām observatorijām ar visai ievērojamu stāžu — Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Radioastrofizikas observatorijai (RO), kura savu pastāvēšanu skaita no 1946. gada, un LU Astronomiskajai observatorijai, kuras pirmsākumi, savukārt, ir saistīti ar 1874. gadu — tā kā par jauno šo jaunizveidoto institūtu var saukt visai nosacīti.

LZA RO iekļaušanos LU var uzvert arī kā šīs observatorijas atgriešanos savā Alma mater. 1946. gadā (starp citu, arī 1. jūlijā), organizējot Astronomijas sekciju LZA (toreiz Latvijas PSR ZA) Fizikas un matemātikas institūtā, tas faktiski notika uz LU (toreiz Latvijas Valsts universitātes) AO bāzes, jo lielākā daļa Astronomijas sekcijas līdzstrādnieku bija LU AO darbinieki.

Jaunā institūta Statūtos noteikts, ka tā sastāvā ietilpst divas pamatstruktūras — LU Astronomiskā observatorija (Rīgā) un Astrofizikas observatorija (Baldones Riekstkalnā). Kopumā tās apvieno ne tikai visai ievērojamu instrumentālo parku ar novērošanas bāzēm LU Botāniskajā dārzā un Baldones Riekstkalnā, bet arī solīdu zinātnisko potenciālu — 16 zinātņu doktorus, kuri ir atzīti speciālisti dažādās astronomijas jomās — astrometrijā, astrofizikā, radioastronomijā utt., tā kā ir pamats cerēt, ka LU AI sekmīgi sasniegs tai noteikto pamatmērķi — veidot un īstenot zinātniskās pētniecības un mācību programmas astronomijā un citās ar kosmiskās telpas izpēti saistītās jomās un tāpat kā līdz šim neļaus izzust, bet stabili uzturēs Latvijas vārdu pasaulē veicamo astronomisko pētījumu apritē.

Š. g. 14. jūlijā uz savu pirmo kopsapulci sanāca LU AI zinātniskais personāls. Zinātniskā personāla kopsapulce, kas ir LU AI pārvaldes augstākā institūcija, ievēlēja pirmo institūta Domi un tās vadību — Domes priekšsēdētāju, Dr. phys. J. Zagaru, Domes priekšsēdētāja vietnieku, Dr. habil. phys. J. Francmani un zin. sekretāru, Dr. paed. I. Vilku.

Jaunā institūta juridiskā adrese ir: Raiņa bulv. 19, Rīgā, LV-1586. Sazināties ar to var arī pa telekomunikāciju sistēmām: tālr. 7223149, e-mail — astraacad. latnet.lv, fax+371 7820180.

A. BALKLAVS-GRĪNHOFŠ,
LU AI direktora v. i.

PAZIŅOJUMS

Nākamais «Zinātnes Vēstneša» numurs iznāks š. g. 22. septembrī.

Sludinājumus un paziņojumus lūdzam iesniegt vai iesūtīt līdz š. g. 14. septembrim.

Indekss 77165.

Iespiests a/s «Preses nams» tipogrāfijā,
Rīgā, Balasta dambī 3.
Augstspiede. 1 uzsk. Iespiedloksne.
Mētiens 1000 eks.